

Leon Dyczewski (2009). Wyobrażenia młodzieży o małżeństwie i rodzinie: pomiędzy tradycją a nowoczesnością. Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, ss. 191.

Książka Leona Dyczewskiego została wydana przez Wydawnictwo KUL (Katolicki Uniwersytet Lubelski) w 2009 roku. Recenzowana książka liczy 191 stron i jest podzielona na 10 rozdziałów, z czego większość dodatkowo dzieli się na podrozdziały, uzupełniona jest bibliografią oraz aneksem.

Prezentując wyobrażenia młodzieży na temat małżeństwa i rodziny, autor oparł się na wynikach badań przeprowadzonych w latach 2004-2005 wśród młodzieży województw mazowieckiego i lubelskiego. Tam gdzie jest to możliwe porównywał je z wynikami badań przeprowadzonych w tym samym czasie i tą samą procedurą badawczą wśród młodzieży Niemiec, Hiszpanii, Litwy i Korei Południowej. W Polsce zespół współpracujący koncepcję badań składał się z następujących naukowców: prof. dr hab. Leon Dyczewski (KUL), dr Tomasz Bierant i dr Paweł Sobierajski (UMK), natomiast inicjatorami projektu badawczego w innych krajach byli prof. dr Friedrich W. Bush i prof. dr Wolf-Dieter Schulz, profesorowie z uniwersytetu w Oldenburgu. Biorąc pod uwagę różnicę w procesie dojrzewania i wiek zawierania małżeństw w poszczególnych krajach, przyjęto nieco inne przedziały wiekowe dla osób badanych. W Hiszpanii próbę badawczą stanowiły osoby w wieku 15-25 lat, w Korei Południowej w wieku 17-27 lat, w Niemczech w wieku 16-26 lat, w Polsce i na Litwie w wieku 18-26 lat.

We wstępie do książki autor zwraca uwagę, że interesuje go to, jak młode pokolenie wyobraża sobie małżeństwo i rodzinę oraz co może mieć wpływ na te wyobrażenia. Dyczewski uważa, że znajomość postaw młodego pokolenia wobec podstawowych wartości, norm i funkcjonujących w społeczeństwie wzorców zachowań, wobec tak podstawowych wartości i instytucji społecznych, jakimi są małżeństwo i rodzina, jest niezmiernie cenna dla wszystkich, których interesuje obecny i przyszły stan społeczeństwa. Zdaniem autora, temat ten jest interesujący z co najmniej dwóch powodów, po pierwsze dlatego, że społeczeństwo wciąż podlega transformacji ustrojowej i przemianom świadomości w wielu dziedzinach życia, zmiany dotyczą również postrzegania małżeństwa i rodziny. Po drugie, prowadzone są liczne badania nad młodzieżą, najczęściej nad jej systemem wartości, procesami socjalizacji, warunkami życia rodzinnego, uczestnictwa młodzieży w różnych dziedzinach życia społecznego, lecz badania te najczęściej rejestrują stan faktyczny. Natomiast Dyczewski bada wyobrażenia młodzieży o rodzinie i małżeństwie, szuka odpowiedzi na pytania: czy są one zgodne z obecnie funkcjonującym wzorem w polskim społeczeństwie, czy i w jakim zakresie oraz w jakim stopniu odbiegają od niego.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym *Spoleczno-kulturowy kontekst wyobrażeń młodzieży o małżeństwie i rodzinie* Leon Dyczewski przedstawia postrzeganie małżeństwa i rodziny w wyobrażeniach młodzieży, osadzając je w procesach przemian społecznych, politycznych, gospodarczych, kulturowych i religijnych. Przemiany te kreują wyobrażenia tych, którzy stoją przed wyborem swojej drogi życiowej. W rozdziale tym autor podkreśla różnice, jak małżeństwo i rodzina postrzegane były w przeszłości w okresie PRL, a jak dzisiaj. Wyjaśnia, że w dzisiejszych czasach młode pokolenie nastawione jest na zmiany, samorealizację i szczęście osobiste, a nie tylko na prokreacyjny cel małżeństwa. Wszystkie zmiany, które zachodzą, zdaniem autora, wywierają słabszy lub silniejszy wpływ na kształtowanie się wyobrażeń o małżeństwie i rodzinie.

Rozdział drugi zatytułowany *Założenia badawcze i sposób przeprowadzenia badań* i trzeci pt. *Charakterystyka badanej młodzieży* pokazują, w jaki sposób autor poszukiwał odpowiedzi na pytania dotyczące wyobrażeń młodzieży na temat rodziny i małżeństwa i jaką młodzież badał. Dyczewski badaniami objął młodzież w wieku od 18 do 26 lat, gdyż uważał, że wtedy młodzi wykazują osobiste, i to poważne zainteresowanie małżeństwem i rodziną. Młodzież charakteryzowano poprzez ukazanie podstawowych cech demograficznych, społecznych i rodzinnych badanych osób oraz środowiska ich życia społecznego. Autor oparł się na zmiennych niezależnych, którymi są: środowisko życia, płeć, wiek, aktualna aktywność, religijność, więź między rodzicami i z rodzicami. Podstawową techniką badawczą była ankieta audytoryjna.

W czwartym rozdziale: *Preferencje wartości, celów życiowych i zasad życia* autor założył, że dla człowieka najważniejsze są wartości, które ceni oraz pragnie urzeczywistnić i które, będąc podstawą wyborów i życiowych celów, motywują do działania, kształtują zasady życia i normy postępowania. Chcąc poznać opinie młodzieży dotyczące preferowanych wartości, badał ich orientację prorodzinną, prozawodową, prospołeczną oraz nastawienia do samego siebie, przyjemności, religii oraz sfery materialnej.

W rozdziale piątym zatytułowanym *Małżeństwo upragnioną formą życia – cechy dobrego małżeństwa* Leon Dyczewski podkreśla, iż małżeństwo jest stale pożądanym i oczekiwanym związkiem na poziomie jednostki i w wymiarze społecznym. Jest instytucją tak ważną dla jednostki i społeczeństwa, że do wejścia w małżeństwo kandydaci przygotowują się poprzez okres narzeczeństwa, chodzenia ze sobą, specjalne kursy. Młodzież swoimi wypowiedziami wyraźnie potwierdza aktualność małżeństwa jako formy życia. Traktuje je jako ważną dla siebie instytucję społeczną, tworzoną na bazie wzajemnej miłości osób odmiennej płci, dochowujących sobie wzajemnie wierności uczuciowej i seksualnej, umiejących sobie wzajemnie wybaczać. Według badanych, religijność odgrywa ważną rolę wpływającą na jakość małżeństwa. Po analizie wyników można stwierdzić, że wyższa ocena własnej religijności sprzyja udanemu małżeństwu.

Rozdział szósty pt. *Formy przyszłego wspólnotowego życia* zawiera prezentację różnych form wspólnotowego życia osób dorosłych w nowoczesnym społeczeństwie. Autor wymienia tutaj następujące alternatywne formy życia, jakimi są: singiel, czyli życie w pojedynkę, związek DINKS (Double Incom No Kids, co znaczy podwójny dochód – żadnych dzieci), kohabitacja, czyli związek nieformalny, związek LAT (od angielskiego określenia „living apart together”, co znaczy dosłownie „żyjąc razem, ale oddzielnie), związek homoseksualny, czyli wspólne życie osób tej samej płci.

W siódmym rozdziale *Dziecko w osobistych planach młodzieży* autor bada chęć posiadania dzieci przez badaną młodzież oraz wiek, w którym chcą powiększyć rodzinę. Pyta również o liczbę dzieci w rodzinie. I co się okazuje? Otóż większość badanej młodzieży nie wyobraża sobie życia bez dzieci, gdyż uważają, że dzieci dają światu życie i nadzieję. Osobiście uważam, że z każdą nową generacją rośnie nowa odwaga życiowa, pojawiają się nowe impulsy i innowacje, idee i inicjatywy. Jak pisze Dyczewski, gdyby zabrakło dzieci, byłoby luźno i może dostatniej, ale smutno.

Kolejny rozdział (*Egalitaryzm i partnerstwo w pełnieniu ról rodzinnych*) poświęcony jest pracy zawodowej małżonków i podziałowi obowiązków domowych.

W przedostatnim rozdziale zatytułowanym *Rodzina pochodzenia wzorem własnej rodziny* Leon Dyczewski przedstawia wpływ rodziny, w której się wychowujemy na rodzinę, którą budujemy. Analiza zebranych danych wykazuje, że rodzina nadal jest wzorcowością dla młodych ludzi w kształtowaniu obrazu własnej rodziny. Siła oddziaływania rodziny zależy od jakości związku rodziców, od relacji wewnątrzrodzinnych, od ilości czasu poświęconego dzieciom, od wzajemnego zaufania.

Ostatni rozdział *Między tradycją a nowoczesnością* zawiera podsumowanie zebranego materiału i jego analizę. Autor stwierdza, iż młode pokolenie pragnie tak zwanej rodziny mocnej, czyli trwałej i szczęśliwej, żyjącej, w nowoczesnym społeczeństwie.

Podobne badania, a mianowicie *Młodzi Polacy wobec małżeństwa i rodziny* przeprowadzili Tomasz Biernat i Paweł Sobierajski. Badania miały charakter ankietowy. Kwestionariusz zawierał 61 pytań obejmujących poglądy i postawy młodzieży dotyczące wartości, celów i wzorów rodziny, funkcjonowania małżeństwa oraz ról małżeńskich, a także kwestii posiadania i wychowywania dzieci. Większość pytań miała charakter zamknięty. W trakcie analiz wyników badań posłużono się zarówno prostą statystyką frekwencyjną, jak i testami statystycznymi pozwalającymi określić współzależność między zmiennymi. Autorzy po analizie wyników doszli do podobnego wniosku, co Leon Dyczewski, czyli rodzina jawi się młodzieży jako źródło szczęścia, życiowej satysfakcji, szansa osobowego i społecznego rozwoju. Ma wręcz etnosowe znaczenie jako siedlisko najważniejszych wartości. Jest to miejsce, gdzie można uzyskać stabilizację i bezpieczeństwo w trudnych i niepewnych czasach. Młodzież manifestuje silną potrzebę bycia w satysfakcjonującym związku małżeńskim, świadoma jednak ryzyka, które zagraża jego jakości i trwałości małżeństwa. Z jednej strony badana młodzież reprezentuje stosunkowo duży potencjał prorodzinny i prokreacyjny. Nie widać u niej jakichś wskaźników odwrotu od fundamentalnych form życia małżeńsko-rodzinnego. Poziom modernizacji w sferze małżeństwa i rodziny jest u polskiej młodzieży znacząco niższy niż na zachodzie Europy – wskazują na to wyniki badań realizowanych tą samą ankietą w innych krajach. Z drugiej strony rezultaty badań wskazują również na postępującą zmianę poglądów w kwestii norm moralnych związanych z małżeństwem.

Podsumowując, warto dodać, że bezsprzecznym walorem książki Leona Dyczewskiego jest przedstawienie w niej wyników badań, co uzasadnia prawdziwość formułowanych wniosków. Kolejną pozytywną cechą tej książki jest to, że napisana została prostym i zrozumiałym językiem. Moim zdaniem, warto przeczytać tę książkę, gdyż wyniki i analizy prezentowanych tutaj badań mogą nieco zdziwić czytelnika, ponieważ wynikający z nich obraz rodziny i małżeństwa w wyobrażeniach młodzieży jest bardziej pozytywny aniżeli ten, jaki upowszechniają media i jaki prezentują niektóre ośrodki badawcze. Młodzież w swoich wyobrażeniach

IV. RECENZJE

o małżeństwie i rodzinie bliższa jest swoim rodzicom, a nawet dziadkom, niż modelowi małżeństwa i rodziny tworzonemu dzisiaj przez wielu socjologów i psychologów, a tym bardziej przez ugrupowania liberalne i liberalnych polityków. Uważam, że po przeczytaniu książki Leona Dyczewskiego czytelnicy zastanowią się, czy treści dość często spotykane w mediach i wypowiedziach wielu osób publicznych na temat małżeństwa i rodziny są wiarygodne, czy są zgodne z pragnieniami dzisiejszej młodzieży polskiej.

Anna Felcyn